

Sygn. akt I ACa 344/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 sierpnia 2013 roku

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Walentyna Łukomska-Drzymala
Sędzia:	SA Bożena Oworuszko
Sędzia:	SA Ewa Lauber-Drzazga (spr.)
Protokolant	Sekretarz sądowy Magdalena Szymaniak

po rozpoznaniu w dniu 24 lipca 2013 roku w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa M. A.

przeciwko B. W.

o ustalenie prawa do grobu

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach z dnia 21 marca 2013 roku, sygnatura akt I C 1227/12

I. uchyla zaskarżony wyrok co do żądania ustalenia uprawnienia powoda do rozporządzania grobem położonym na Cmentarzu Rzymskokatolickim

w S. kwatera (...) i uprawnienia do pochowania w nim zwłok innych osób, w tym zakresie wnioski przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Siedlcach pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. zasądza od powoda M. A. na rzecz pozwanej B. W. kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 344/13

UZASADNIENIE

M. A. w pozwie z dnia 21 września 2012 roku wniesionym do Sądu Rejonowego w S. domagał się ustalenie prawa do grobu ((...)) pozostającego własnością Zarządu Cmentarzy Rzymskokatolickich, a w szczególności prawa do wyłącznego decydowania o osobach, które mają być w nim pochowane oraz prawa zagospodarowania (postawienia pomnika według własnego uznania).

Sąd Rejonowy w S. przekazał sprawę wg właściwości Sądowi Okręgowemu w Siedlcach.

Wyrokiem z dnia 21 marca 2013 roku Sąd Okręgowy w Siedlcach powództwo oddalił i zasądził od powoda M. A. na rzecz pozwanej B. W. kwotę 377 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Wyrok Sądu Okręgowego został oparty na następujących ustaleniach:

W okresie od(...)roku strony pozostawały w związku małżeńskim. Po rozwiązaniu małżeństwa, najprawdopodobniej w 2000 roku, B. W. wyjechała na stałe do (...)gdzie przebywa do chwili obecnej. W trakcie małżeństwa strony posiadały ustrój wspólności majątkowej i w dniu (...)roku dokonały zakupu placu na cmentarzu w S. i na tę okoliczność wystawiony został rachunek uproszczony nr (...). W dniu 26 czerwca 2012 roku M. A. wniósł opłatę za prolongatę, tj. za przedłużenie użytkowania grobu na lat 20. Grób znajduje się na cmentarzu centralnym i oznaczony jest jako kwatery (...).

W dniu 20 czerwca 2012 roku zmarła córka stron – M. A.(1). Została ona pochowana w miejscu, które w 1996 roku zostało wykupione przez strony. W dniu 26 czerwca 2012 roku M. A. wniósł do Zarządu Cmentarzy Rzymskokatolickich w S. opłatę w kwocie 80 złotych za zezwolenie na postawienie nagrobka z kamienia na grobie córki M. A.(1). W piśmie z dnia 6 września 2012 roku skierowanym do Zarządu Cmentarzy Rzymskokatolickich w S., B. W. wycofała swoją zgodę m.in. na budowę pomnika na grobie córki. W uzasadnieniu pisma stwierdziła, że jej były mąż nie liczy się z jej zdaniem i opinią oraz, że bez porozumienia z nią podejmuje decyzje dotyczące nagrobka.

W kontekście powyższych ustaleń faktycznych, Sąd Okręgowy wskazał, że żądanie pozwu dotyczy tzw. „prawa do grobu”. Pojęciem tym określa się różne uprawnienia umożliwiające osobom bliskim sprawowanie kultu pamięci zmarłych. Uprawnienia te mogą mieć charakter niemajątkowy, ściśle osobisty, związany ze sferą uczuć, ale mogą też wymagać starań i nakładów praktycznych, w tym związanych z wydatkami. Z tych względów treść prawa do grobu określają zarówno elementy osobiste, jak i majątkowe, które w zależności od konkretnej sytuacji podlegają ocenie według zasad przewidzianych w przepisach o ochronie dóbr osobistych albo na podstawie przepisów dotyczących praw majątkowych. Jeżeli uprawniony powołuje się na naruszenie sfery jego indywidualnych odczuć związanych z kultywowaniem pamięci osoby zmarłej, przysługują mu roszczenia przewidziane w art. 24 § 1 i 2 k.c. oraz w art. 448 k.c.

Fundatorem kwatery były obie strony procesu, ponieważ miejsce na cmentarzu zostało zakupione w 1996 roku, kiedy to powód i pozwana byli małżeństwem. Powód nie wykazał, aby zakup kwatery sfinansował ze środków pochodzących z jego majątku osobistego. Zakupione miejsce jest grobem ziemnym (rodzinnym) i jest przeznaczone do pochówku dwóch osób. W 2012 roku zmarła córka stron i ona jako pierwsza została pochowana w przedmiotowym grobie. Z momentem pochowania w grobie zwłok ludzkich, pierwotne mające majątkowy charakter uprawnienie do dysponowania grobem zmienia się i na plan pierwszy wysuwa się aspekt niemajątkowy tego prawa. Z tą chwilą powstają samodzielne i niezależne od siebie prawa każdej osoby bliskiej zmarłego do kultywowania jego pamięci. Wyłączają one skutecznie samodzielne uprawnienie osoby pierwotnie majątkowo uprawnionej do dysponowania miejscem pochówku, które ustępują prawom osobistym osób bliskich zmarłego, wykluczając możliwość zadysponowania prawem do kolejnego pochówku bez ich zgody.

Do dóbr osobistych, zdaniem Sądu pierwszej instancji, należy prawo do kultywowania pamięci zmarłych osób najbliższych. W ramach tego rodzaju kultu mieści się również „prawo do grobu”, obejmujące szereg uprawnień, związanych zarówno z pochówkiem, jak i urządzeniem wystroju grobu, wystawieniem nagrobka i wykonywaniem zwyczajowo przyjętych czynności. Niewątpliwie naruszeniem dobra osobistego w postaci tak rozumianego prawa do grobu jest dokonane bez zgody osób uprawnionych usunięcie lub uszkodzenie nagrobka lub dokonanie zmian w umieszczonych na nim napisach. Tego rodzaju zachowania uzasadniają udzielenie ochrony z art. 24 k.c., polegające np. na nakazaniu sprawcy dopełnienia czynności potrzebnych do usunięcia ich skutków.

Sąd Okręgowy, analizując treść zeznań powoda uznał, że jego roszczenie nie jest wynikiem poczucia naruszenia jakichkolwiek jego dóbr osobistych, ale ma być swoistą „represją” wymierzoną wobec byłej żony. Powód nie

wykazał, aby pozwana swoim postępowaniem doprowadziła do naruszenia jego dóbr osobistych. Powództwo nie zasługiwało również na uwzględnienie z uwagi na to, że jako sposób odwrócenia skutków rzekomego naruszenia przez pozwaną jego dóbr osobistych, powód wniósł o przyznanie mu wyłącznego prawa do decydowania, kto w przyszłości zostanie pochowany w przedmiotowym grobie oraz do zagospodarowania grobu i postawienia nagrobka według własnego uznania. Niemajątkowe „prawo do grobu” rozumiane jako współdecydowanie przez osoby bliskie, kto jako następny zostanie pochowany w grobie oraz współdecydowanie o wystroju grobu i wystawienia nagrobka przysługuje niewątpliwie również pozwanej B. W., która była współfundatorem zakupionej kwatery, w której w 2012 roku pochowana została jej córka M. A.(1). Zatem uwzględnienie powództwa we wnioskowanej przez powoda formie, paradoksalnie mogłoby doprowadzić do naruszenia dóbr osobistych pozwanej, ponieważ mocą takiego wyroku zostałaby ona pozbawiona tegoż prawa do grobu i przysługującego jej prawa kultywowania pamięci córki.

Apelację od powyższego wyroku złożył powód zarzucając:

- pominięcie w ramach podjętych ustaleń tego, że powód skierował żądanie o ustalenie prawa do grobu pozostającego własnością Zarządu Cmentarzy Rzymskokatolickich, a w szczególności prawa do wyłącznego decydowania o osobach, które mają być w nim pochowane oraz prawa zagospodarowania, a nie rozpoznanie sprawy w ramach ochrony dóbr osobistych, w zakresie czego wypowiedział się Sąd Okręgowy;

- poczynienie w ramach rozważań błędnych wniosków, a w szczególności tego, że działalnie powoda nie jest oparte na prawie do grobu, lecz swoistą „represją wobec byłej żony”;

- obrazę przepisów prawa procesowego, a w szczególności art. 233 k.p.c. przez przeprowadzenie dowolnej oceny materiału dowodowego z pominięciem w szczególności zasad doświadczenia życiowego polegającej na pominięciu faktu wzajemnych relacji pomiędzy stronami i okoliczności związanych z nabyciem przez powoda prawa do grobu, a także kwestii relacji pomiędzy pozwaną, a zmarłą córką.

Wskazując na powyższe wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie żądania powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Siedlcach, bądź Sądowi Rejonowemu w Siedlcach.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest częściowo zasadna.

Powód wystąpił w niniejszej sprawie z dwoma roszczeniami.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem prawo do grobu ma bowiem charakter mieszany: z jednej strony jest prawem majątkowym do posiadania grobu i dysponowania nim, z drugiej strony jest to prawo niemajątkowe pozwalające na kultywowanie pamięci zmarłych. Jeżeli prawo to przysługuje kilku osobom, każda z nich jest współuprawniona i wszystkie mają równe prawa. W niniejszej sprawie takim uprawnionym są powód i pozwana.

W przypadku braku pomiędzy uprawnionymi porozumienia co do rozporządzania grobem, a konkretnie miejscami w nim się znajdującymi mogą one wystąpić o rozstrzygnięcie do sądu. Do orzeczenia właściwy jest tryb postępowania nieprocesowego, analogicznie do spraw o uregulowanie między współwłaścicielami stosunków związanych z korzystaniem z rzeczy wspólnej. Gdy chodzi o prawo materialne, to będą miały odpowiednie zastosowanie w drodze analogi przepisy kodeksu cywilnego o współwłasności rzeczy w częściach ułamkowych, a w szczególności odnoszące się do zarządzania rzeczą wspólną w granicach czynności zwykłego zarządu - art.200-204 kc i przekraczające te granice - art. 199 kc (zob. uchwała Sadu Najwyższego z dnia 29 czerwca 1978r. III CZP 56/78 Lex 2309).

Zgodnie z zarzutami apelacji roszczenie powoda w tym zakresie w ogóle nie zostało rozpoznane w związku z czym Sąd Apelacyjny uchylił wyrok w tej części i przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Siedlcach zgodnie z właściwością (art. 16 kpc).

Apelacja w pozostałej części jest niezasadna.

Żądanie powoda ustalenia wyłącznego prawa do decydowania o sposobie zagospodarowania grobu (postawienia pomnika) podlegało natomiast rozpoznaniu przez Sąd Okręgowy jako roszczenie niemajątkowe (art. 17 pkt 1 kpc).

Postawienie określonego nagrobka stanowi realizację dobra osobistego jakim jest kult pamięci osoby zmarłej i wobec braku porozumienia między stronami powód mógł żądać jego ochrony na podstawie art. 189 kpc w zw. z art. 23 i 24 kc. Wobec jednak kategorycznego twierdzenia powoda, iż nie chodzi mu o ochronę dóbr osobistych oraz braku innej podstawy prawnej jego żądania Sąd Okręgowy zasadnie oddalił powództwo w tym zakresie.

Z tych samych przyczyn nie mogła być uwzględniona apelacja.

Z tych względów i na podstawie art. 386 § 4 kpc, art. 385 kpc oraz art. 108 § 1 i 2 kpc Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.